

праці досягається у коротші терміни. З метою подолання стереотипів як для жінок, так і для чоловіків з гендерних питань може бути цілеспрямована діяльність соціального працівника. Найбільш ефективними методами у роботі соціального працівника можна вважати семінари, тренінги, круглі столи, тощо. Зокрема, перед проведенням різнопланових заходів доцільно організовувати фокус-групи, які дадуть більш ясну картину, яка допоможе у плануванні роботи і акцентуванні уваги на тих чи інших стереотипах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вілкова О. Ю. Конструктивні та деструктивні вияви гендерних стереотипів / О. Ю. Вілкова // Український соціум. – 2004. – № 3 (5). – С. 28–33.
2. Карєпова Э. Влияние гендерных стереотипов на восприятие в современном обществе [Електронний ресурс] / Э. Карєпова // Режим доступа: <http://psyfactor.org/lybr74.htm>

Т. В. Чумак

*студентка 2 курсу спеціальності «Соціальна робота»
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
tani4ka9898@gmail.com*

*Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
О. Л. Главацька*

ПОПЕРЕДЖЕННЯ РИЗИКУ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Українська держава головним своїм пріоритетом, найвищою соціальною цінністю визнала людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку. Проте соціально-політичні та соціально-економічні зміни, які нині переживає країна зумовили складні соціальні негаразди в суспільстві і, як їхній наслідок, збільшення рівня смертності внаслідок здійснення самогубств (майже на 50% протягом останніх десяти років)[1].

Значну увагу до проблем самогубства приділяли такі вчені: Е. Дюркгейм, Н. Ніколаєнко, І. Марухіна, О. Лосієвська, Д. Ісаєв та ін.

Питання попередження суїцидальної поведінки у підлітковому віці вивчали такі науковці: А. Амбрумова, В. Рибалка, В. Силяхіна, О. Неценко та ін.

Метою статті є обґрунтування особливостей попередження суїцидальної поведінки підлітків.

Проблема суїцидальної поведінки набуває особливої значущості у зв'язку з поступовим зростанням кількості підліткових самогубств в різних країнах світу.

Розуміння складної природи підліткового віку допоможе попередити виникнення суїцидальної поведінки та ліквідувати наслідки її проявів.

Науковець Е. Дюркгейм виділяв такі види суїциду:

— демонстративна поведінка (без наміру накласти на себе руки), при якому як спосіб суїциду обирається порізи вен, отруєння неотруйними ліками або іншими речовинами, імітація повішення;

— афективна суїцидальна поведінка (суїцидальні спроби, здійснені у стані афекту). Використовуються частіше спроби повішення, отруєння токсичними та сильнодіючими препаратами, падіння з висоти;

— справжня суїцидальна поведінка (обдумане і поступове виконання наміру покінчити з собою). При істинній суїцидальній поведінці частіше використовуються способи, при яких мало шансів залишитися в живих (повішення, падіння з висоти, під транспорт, що рухається).

Найчастіше демонстративна суїцидальна поведінка має місце у дорослих психопатичних особистостей і підлітків. Вчені вважають, що лише в 10% випадків суїцидальна поведінка у підлітків має на меті істинний суїцид, в 90% – бажання привернути до себе увагу, «крик про допомогу» [3, с. 104].

До суїцидальної поведінки відносять будь-які внутрішні чи зовнішні форми психічних актів, що мотивуються уявленнями про позбавлення себе життя. До внутрішніх форм належать: антивіальні тенденції (тобто роздуми про відсутність цінності життя); пасивні суїцидальні думки (уявлення, фантазії на тему своєї смерті, але не на тему позбавлення себе життя як довільної активності); суїцидальні задуми; суїцидальні наміри. Зовнішні форми включають: суїцидальні висловлювання; суїцидальні спроби; завершений суїцид [8, с. 165].

Структуру суїцидальної поведінки можна визначити складають: соціально-ситуативні чинники, особистісні чинники, конфлікт, соціально-психологічна дезадаптація, крах ціннісних установок (втрата сенсу життя), провокуючі чинники, мотиваційна готовність, спонукачі зовнішні чинники, пре суїцид, суїцид.

Науковцями виокремлено три основних ознаки наближення суїциду:

— прихований гнів – приховуючи гнів, людина видає його за інші почуття; він спрямований всередину себе, прихований, але його наявність може бути помітною; важка втрата, стан справ не поліпшується, ніхто не може допомогти, немає ніякої надії;

— людина охоплена почуттям безпорадності;

— відхід з життя, в силу його крайньої важливості, краще відкласти на деякий час, спокійно все обдумати [5, с. 108].

Суїцидологи зазначають, що на будь-які поведінкові чи емоційні зміни у підлітків слід звертати особливу увагу, а саме:

— втрата інтересу до звичних видів діяльності;

— раптове зниження успішності навчання;

— незвичне зниження активності, нездатність до вольових зусиль;

— погана поведінка у навчальному закладі;

- незрозумілі або такі, що часто повторюються, зникнення з дому і прогули у навчальному закладі;
- збільшення споживання тютюну, алкогольних, наркотичних речовин;
- інциденти із залученням правоохоронних органів, участь у правопорушеннях [6, с. 11].

При діагностиці суїцидальної поведінки підлітків слід застосовувати комплекс методик, адаптованих М. Горською, опитувальник «Самооцінка психічних станів особистості» Айзенка, проєктивну методику «Метод незакінчених пропозицій», методику «Депресія» (автор Е. Бек), тести «Ваші суїцидальні схильності», «Ваші думки про смерть» і «Карта ризику суїциду», запропоновані Л. Шнейдером [7].

Важливим етапом діагностики суїцидальної поведінки є систематичний контроль і врахування динаміки змін в особистості та поведінці учнів. Цей компонент системи полягає у неперервному масовому моніторингу ознак, тенденцій, ризиків суїцидальної поведінки учнів на всіх етапах роботи, в тому числі і тих, що здійснюються за іншими розділами планових заходів психологічної служби навчального закладу.

Заходи профілактики самогубства, які проводить суспільство, повинні бути диференційовані за місцем і часом. Практично важливо знати, коли, на що, яким чином слід впливати і чи впливати взагалі. Під профілактикою суїцидальної поведінки зазвичай розуміють систему державних, соціально-економічних, медичних, психологічних, педагогічних та інших заходів, спрямованих на попередження розвитку суїцидальної поведінки (суїцидальних тенденцій, суїцидальних спроб та завершених суїцидів) [2].

Велике значення у профілактиці суїцидальної поведінки має злагоджена робота як спеціалістів психологічної служби, так і вчителів. Роль вчителя – надати допомогу в своєчасному виявленні дітей, схильних до суїцидальної поведінки та первинній профілактиці суїцидальної поведінки [4, с. 22].

Отже, профілактика суїцидальної активності буде ефективною, якщо систематично застосовувати певний комплекс попереджувальних заходів, використовуючи можливості виховної взаємодії: створення ситуації успіху, спілкування, позитивних людських відносин, правильної організації навчально-виховної діяльності.

Перспективи подальшого дослідження полягають у пошуку ефективних і результативних шляхів виховної взаємодії педагога і підлітка, спрямованого на профілактику ризику суїцидальної поведінки учнівської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк В. М. Крайня форма переживання критичних ситуацій – суїцид / М.В. Вовк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.psyh.kiev.ua/Крайня_форма_переживання_критичних_ситуацій_–_суїцид.
2. Воднік В. Д. Самогубство: причини та шляхи профілактики / В. Д. Воднік// Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 3. – С 36-38.

3. Дюркгейм Э. Самоубийство: социологический этюд / Э. Дюркгейм. – М. : Мысль, 2010. – 104 с.
4. Марухина І. В. Суїцидальна поведінка неповнолітніх: сутність, причини, профілактика / І. В. Марухина, О. Б Сагайдак. – Суми, 2009. – 41 с.
5. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения / В. Д. Менделевич. – С.-Пб. : Речь, 2005. – 445 с.
6. Розанов В. Предупреждение самоубийств у молодежи : семейное руководство / В. Розанов, А. Моховиков, Р. Стилиха. – Одесса : Общест. организация «Экологическое здоровье человека», 2003. – 16 с.
7. Червона Т. Проблемний підліток і проблеми підлітка. – К. : Шк. Світ, 2010. – 128 с.
8. Шнейдер Л Б. Девиантно поведінка дітей и подростков / Л Б. Шнейдер. – М. : Академический Проект; Трикста, 2005. – 336 с.

І. Л. Шандрук

*студентка спеціальності «Соціальна педагогіка»
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
ivannysja@gmail.com*

*Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
С.М. Калаур*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ЗАЛУЧЕННЯ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

На сьогоднішньому шаблі історичного поступу України вирішального значення набуває увага до молоді і, зокрема, до проблем її соціалізації та соціального виховання. Тобто на молодь, як особливу соціально-демографічну групу, зараз покладаються надзвичайно великі надії. Проте в той же самий час висуюють надвисокі вимоги, до прояву нею чітко вираженої активної особистісної позиції, до розвитку її самосвідомості та самовизначення. У цьому контексті перед молодістю поставлені складні вікові завдання від реалізації яких залежить ефективність процесу соціалізації. Погоджуємося із науковцями [1; 2; 3] у тому, що саме у процесі активного ходження молоді у соціум (соціалізації) вагома роль належить серед інших інститутів соціалізації молодіжним громадським об'єднанням.

Як свідчать статистичні дані, завдяки колективним зусиллям представників Європейського Союзу в Європі створені усі умови для формування громадян нового типу – творчих, мобільних, демократичних, підприємливих; людей, які поділяють загальнолюдські гуманістичні цінності світової цивілізації, займають активну громадську позицію та є членами різних громадських організацій. Однак, нині в